

СИЛАЄВА Анастасія

Магістр Житомирського державного університету імені Івана Франка

nastyachester63@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-0179-9615>

ПІДДУБНА Оксана

Доцент навчально-наукового інституту педагогіки ЖДУ ім. І. Франка, кандидат педагогічних наук

<https://orcid.org/0000-0002-5937-0677>

РОЛЬ ТРАДИЦІЙНИХ ОРНАМЕНТІВ У ФОРМУВАННІ АЙДЕНТИКИ АРТБУКУ

Традиційний український геометричний орнамент становить важливий пласт культурної спадщини та здатен виконувати роль ідентифікатора національної культури у візуальних комунікаціях із суспільством. Використання орнаменту в графічному дизайні, дизайну типографіки, зокрема у створенні артбуків, відкриває широкі можливості для поєднання автентичності та актуальності. Водночас у практиці помітна низка проблем: відсутність достатньої теоретичної бази (наприклад щодо форми, композиції та принципів застосування геометричного орнаменту), несистемність у застосування орнаментальних елементів, дисгармонія кольору, перенавантаження деталей та недостатня культура відбору мотивів. Такі недоліки знижують якість та виразність айдентики, перетворюючи одного їх носія символічного змісту на поверхневу декоративну складову.

Формування впізнаного стилю артбуку потребує системного підходу до трансформації та стилізації традиційних мотивів. Композиційні закономірності геометричного орнаменту мають адаптуватися з урахуванням усіх сучасних міждисциплінарних знань, а також вимог до художньої культури проектування. Важливою умовою є відповідність смислового наповнення орнаменту контексту видання: елемент не лише прикрашає, а й працює як візуальний код, що відображає та передає ідеї, цінності та культурні сенси до сучасного споживача.

Говорячи про традиційні орнаменти, в першу чергу ми маємо звернути увагу на історично-культурну складову та значення певних елементів, щоб правильно інтерпретувати та застосувати у створенні айдентики артбуку у слов'янському етностилі. Традиційний орнамент, закарбований у тканинах, кераміці та дерев'яному різьбленні, — це не просто візерунок для прикраси: це стисла візуальна мова, що передає уявлення народу про світ, побут, родину та захист. Дослідження символіки рослинних і геометричних мотивів української вишивки показують, що кожний елемент історично мав чітке семантичне навантаження — коло означало сонце і вічність, ромб і перехрещений квадрат — землю і поле, трикутник та шеврони маркували жіноче або чоловіче начало, хвилясті лінії — воду і рух, рослинні мотиви — родючість і відновлення життя. Ці значення формувалися століттями і були частиною ритуальної, побутової та обрядової практики. Орнамент також працював як оберіг або як важливий маркер статусу (наприклад як код сімейних або регіональних традицій).

Застосування та перенесення такої «закодованої» семантики в айдентику артбуку дає змогу створити видання, яке не просто гарно виглядає, а й несе в собі культурну складову. Ключова вимога тут — розгляд орнаменту як системного елементу айдентики, а не випадкового елементу декору. Це означає розробити набір формальних правил: що означає кожен мотив у системі артбуку, які кольори і поєднання підтримують його значення, де і в якій ієрархії ці мотиви з'являються (обкладинка, титул, підзаголовки, розвороти, кінцівки розділів, обробка полів картинок тощо). Наприклад, коло-сонце може стати ключовим елементом фіксованим графічним акцентом на титульному аркуші, ромб — модулярною сіткою для ілюстративних вставок, а хвилясті лінії — фоном для розворотів із метафоричною тематикою. Такий підхід гарантує, що кожен візуальний елемент має семантику і повторюваність, тобто працює на запам'ятовування бренду видання.

Практичний алгоритм інтеграції символіки в айдентику починається з систематизації мотивів. Перший крок — скласти глосар: короткі описи кожного мотиву (назва, традиційне значення, регіональні варіації тощо). Другий — класифікувати мотиви за функціями в книзі: маркери структури, наративні символи або інтерактивні елементи. Третій — продумати кольорову мову: в українській традиції кольори теж мають семантику (червоний — захист та сила, білий — чистота, чорний — обмеження, синій — спокій), тому палітра артбуку має підкреслювати вибрані мотиви, а не конфліктувати з їхнім значенням.

Традиційні мотиви не обов'язково повністю виконувати в автентичному вигляді, навпаки, корисно розробити власні інтерпретації мотивів (спрощені вектори для логотипу, текстурні версії для фону тощо). При чьому важливо зберігати візуальний корінь — пропорції, ритм, характер штриха — щоби сприйняття залишилося зрозумілим та етнічним, проте не архаїчним. Саме так геометричні та рослинні мотиви стають універсальною системою айдентики: їх можна масштабувати, застосовувати як маску для зображень або як інтерактивні елементи у цифровому супроводі артбуку.

Ще одна важлива складова — педагогічна: оскільки кожен мотив має відповідне значення, у виданні доцільно передбачити невелику етнографічну довідку або графічний словничок мотивів. Такий блок підвищує культурну цінність артбуку та допомагає споживачу прочитати візуальні коди, що створить в нього додаткову «точку зчеплення» між виданням і аудиторією. У практичному плані словничок також захищає від неправильного трактування або випадкового знецінення символів.

Висновки. Стратегія автентичності це, в першу чергу уникнення «етнічного пафосу» — коли орнамент застосовано безграмотно, без розуміння розуміння контексту та символів. Кожна дизайнерська опція має бути аргументована: чому саме цей мотив, чому така палітра. Така дисципліна перетворює орнамент із дешевої фішки в зрілий ідентифікатор, що працює на репутацію видання та його культурну вагу. Справжня сила традиції зростає, коли її знають, розуміють і шанують, а не лише копіюють.

У сучасному світі місце та значення інфографіки визначається її здатністю швидко і ефективно передавати великі обсяги інформації у зручній та візуально привабливій формі. Вона поєднує функціональність і естетику, допомагає не лише донести дані, а й сформуванати емоційний вплив на аудиторію.

Список використаних джерел

1. Гох М. М., Кочубей С. Г. Геометрія орнаменту // Освіта, наука та виробництво: II Всеукраїнська науково-методична конференція. Суми, 2017. С. 151.
2. Чистіков О. П. Проблеми використання геометричного орнаменту України в контексті розбудови національної системи дизайну на початку XXI ст. Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць. 2021. Вип. 40. С. 34–39.
3. Тітор Д., Віктор Ш. Еволюція форм та символіка орнаментів української вишивки // Традиції української вишивки: відображення та розвиток в сучасній культурі. 2023. С. 125–133.